

L'esport a les faveles

■ LARS GRAEL

Secretari de Joventut, Esport i Temps Lliure
de l'Estat de São Paulo, Brasil

Lars Grael durant la seva participació en el Diàleg
(Font: BPMO photo).

Per als qui no em coneguin, em dic Lars Grael i sóc del Brasil. Sóc un antic atleta olímpic. Vaig guanyar dues medalles de bronze en l'especialitat de vela, classe Tornado, a Seül 1988 i a Atlanta 1996 i també vaig competir a Los Angeles 1984, i aquí, a Barcelona 92. El 1998, quan m'entrenava per a Sydney, una llanxa motora va xocar contra el meu veler i va passar-me pel damunt, em va tallar la cama dreta i gairebé va acabar amb la meua vida. L'accident em va produir un gran trauma i gent de tot Brasil em va enviar les seves oracions i bons desitjos. Més endavant, l'expresident Cardoso em va invitar a treballar com a executiu en un Institut Estatal dedicat al desenvolupament dels esports al Brasil.

Anteriorment, jo ja era un ciutadà preocupat per la pobresa en què viuen els nostres nens i pel futur gens esperançador que tenen al davant. El meu germà, Torben Grael, campió olímpic i mariner internacional, i jo mateix vam engegar un projecte a la nostra ciutat natal, Niterói, just a la badia de Guanabara, al davant de Rio de Janeiro, per ensenyar tècniques marítimes i de navegació als nens pobres de les faveles, els guetos que abunden a les muntanyes de l'Estat. El projecte, anomenat Grael, va tenir un gran èxit i més de 2.500 nens han assistit a aquestes classes.

Després de traslladar-me a Brasília, la capital del Brasil, he treballat en el camp del sector públic, i el 2001 vaig arribar al lloc més alt del sector en aquell moment, com a Secretari Nacional d'Esport i Ministre de Turisme del Brasil. Actualment, al Brasil hi ha un Ministre específic d'Esport, el Sr. Agnelo Queiroz. Després del final del govern de Cardoso, el Governador de l'Estat de São Paulo, el Sr. Geraldo Alckmim, em va invitar a ocupar el càrrec de Secretari de Joventut, Esport i Temps Lliure d'aquest Estat. La meua experiència com a atleta i, posteriorment, com a gestor públic, s'ha

centrat sempre en els resultats. Com a atleta, el meu objectiu era guanyar, sigui de forma individual, sigui en equip. Tanmateix, com a gestor públic l'objectiu s'ha ampliat cap a l'assoliment d'un objectiu social, que arribi veritablement a la gent. Com possiblement deuen saber, el Brasil és un país amb molts problemes i reptes en el camp social. La principal tasca de qualsevol polític ha de ser afrontar aquests reptes.

El tema d'aquesta sessió és la nostra experiència personal i de govern al Brasil: la utilització de l'esport com a forma de cohesió, coexistència i integració socials. Des d'un punt de vista internacional, l'esport és habitualment molt eficaç com a eina diplomàtica i com a "catalitzador" social entre diferents nacions i cultures. Com que les regles de qualsevol esport són internacionals i, en certa manera, el seu propi llenguatge és veritablement supranacional i està globalitzat, encaixa a la perfecció en actes de distensió, com aquell mundialment famós partit de ping-pong entre nord-americans i xinesos. O els inoblidables Jocs de l'Amistat, que el mariner i magnat de la comunicació Ted Turner, va promocionar per tal d'unir la Unió Soviètica i els països occidentals després dels vergonyosos boicots als Jocs Olímpics de Moscou 1980 i Los Angeles 1984. Vaig tenir l'honor de participar-hi i d'obtenir una medalla, als Jocs de l'Amistat. I després van tenir lloc als Jocs Olímpics de Seül, el 1988, els primers en els quals no es va produir un boicot rellevant. També hi vaig guanyar una medalla, que guardo zelosament, especialment pel color del revers.

De tota manera, com ja han dit molts anteriorment, l'esport no és només una alternativa al clima de guerra, un substitut de la lluita a mort i de la competició violenta. A l'antiga Grècia, Homer va dir, a "La Ilíada", una cosa tan en voga actualment al cinema i el teatre, que s'evita la

*Sempre he estat preocupat per la pobresa
en què viuen els nostres nens i pel
futur gens esperançador que tenen
al davant*

guerra oberta mitjançant la lluita individual entre els millors guerrers dels exèrcits. Però això va ser en una època en la qual la consciència humana es trobava en un estat primari. Avui dia, podem utilitzar els esports, fins i tot en l'àmbit internacional, amb objectius millors, no solament per posar fre a l'ímpetu violent de les persones.

Sóc de l'opinió que l'esport de competició se situa a l'extrem oposat a la guerra. Atès que crec en la pau, no crec que en el tercer mil·lenni hi hagi d'haver cap guerra entre nacions. Sé que es tracta d'una utopia, però la meua intenció és parlar dels esports com a eina social que proporciona cohesió positiva i integració activa, no solament en el camp internacional, sinó, una cosa que encara és més important, dintre dels països, per promocionar la ciutadania, les bones relacions i la salut i per evitar la discriminació, la pobresa i la violència.

Molts de vostès hauran llegit que la principal causa de la mortalitat dels joves brasilers és la violència urbana. A hores d'ara, mor més gent com a conseqüència de trets al meu país que no pas a l'Iraq o a qualsevol altre lloc del món. Al Brasil tenim milers de víctimes de la violència cada mes, cada any, i m'entristeix que el món no ho vegi com una gran tragèdia. Crec que potser hi hagi una solució per a aquest enorme problema, també des del camp de l'esport. El que cal fer és invertir en la prevenció i donar oportunitats als joves.

L'esport té el poder de la socialització, d'unir la gent. És també una bona manera d'educar els cossos i les ments. A Brasília, el govern local tenia un gran problema. En una ciutat satèl·lit, que així és com s'anomenen els llocs pobres que envolten la capital, hi havia bandes en contínues lluites sagnants entre elles, que ocasionaven molts ferits. El Secretari d'Esports va tenir la feliç idea d'organitzar partits de futbol nocturns. Aquest simple fet es va convertir en un gran projecte del govern, anomenat Esports a Mitjanit. I tan bon punt es va convertir en una realitat de gran volum, va passar a altres ciutats i es va estendre a altres esports, com ara el bàsquet o el voleibol i, per si sol, va ser capaç de fer baixar les xifres d'actes violents a la meitat en alguns llocs concrets. En altres llocs es

van prendre iniciatives similars i els bons resultats continuen animant a desenvolupar polítiques d'aquesta mena.

Aquest és un bon exemple per il·lustrar el potencial de l'esport per solucionar un problema puntual, però si no ens centrem en les generacions futures, no obtindrem una solució permanent. Aquest va ser precisament el nostre objectiu quan Torben i jo mateix vam engegar el *Projecte Graef* a Niterói i quan, més endavant, ja com a Secretari Nacional, vaig crear el *Projecte Navegar*. Aquest últim s'inspirava en el primer, però amb algunes millores. Hi vam afegir piragüisme i rem, a més a més de donar prioritat a l'educació ambiental i al coneixement de les normes de trànsit marítim, amb vista al treball futur dels joves. Ara com ara, comptem amb 39 bases a 37 ciutats diferents, i hi prenen part més de 15.000 nens i adolescents. El projecte també ha assolit una dimensió internacional amb el programa de col·laboració del Consell d'Esports d'Amèrica del Sud, i l'Equador i l'Uruguai van muntar les seves pròpies bases. A l'Estat de São Paulo el *Projecte Navegar* porta el nom de *Navega São Paulo* i comptem ara mateix amb quatre bases per atendre els estudiants.

Un dels grans èxits obtinguts va ser canviar la llei, per incloure-hi els esports com una forma oficial de promoció social. Sembla una cosa òbvia, però anteriorment no tenia aquesta consideració legal. Amb això vam poder desenvolupar dos programes:

Un d'anomenat *Esporte Solidário* (Esport Solidari), que comptava amb professionals de l'educació física en comunitats pobres, per ensenyar esports als joves i a les persones grans. Aquest programa va ser creat no menys que per l'anterior Ministre d'Esports, considerat com l'atleta del segle, Pelé. El 2001 *Esporte Solidário* va arribar a més de 500 ciutats i a prop de 800.000 ciutadans brasilers.

L'altre programa és *Esporte na Escola* (Esport a l'Escola), que va desenvolupar la mateixa tasca a les escoles públiques. El programa va poder introduir l'educació física com a assignatura important en el sistema educatiu oficial brasiler. Va reorganitzar els Jocs Nacionals de la Joventut i els Jocs Escolars Nacionals, va dotar d'equipament esportiu i va autoritzar els

El programa Esporte na Escola va poder introduir l'educació física com a assignatura important en el sistema educatiu oficial brasiler (Font: <http://www.esporte.gov.br/>)

governos a invertir diners en les infraestructures esportives de les escoles. L'actual ministre va mantenir tots dos programes, que es coneixen amb el nom de *Segundo Tempo* (Segon Temps).

Des que vam aconseguir que la comunitat esportiva brasilera adquirís consciència social, s'han creat molts més programes i projectes. Només esmentaré els més importants, en relació amb el tema de la lluita contra la discriminació social, ètnica i religiosa mitjançant l'esport.

Un dels més importants van ser els *Jocs dels Pobles Indígenes* del Brasil, introduïts també per Pelé el 1997, els quals van ser capaços d'acollir i promocionar els antics jocs tradicionals del Brasil, alhora que van aplegar prop de 300.000 persones pertanyents a la comunitat índia, estesos pel Brasil, que ocupen, oficialment, l'11% del territori nacional. Aquests *Jocs dels Pobles Indígenes* ja van per la seva setena edició i serveixen realment per preservar i promocionar la cultura esportiva. L'èxit va ser tan gran que el setmanari alemany *Der Spiegel* els va dedicar diverses pàgines en una de les seves edicions.

Els Jocs dels Pobles Indígenes van ser capaços d'acollir i promocionar els antics jocs tradicionals del Brasil, alhora que van aplegar prop de 300.000 persones pertanyents a la comunitat índia (Font: http://www.esporte.gov.br/jogos_indigenas/).

Una altra iniciativa interessant va portar els *quilomboles*, descendents d'esclaus africans, a la pràctica del joc, per poder conservar-lo i promocionar-lo, de forma especial la Capoeira, un esport originari de l'Àfrica que a hores d'ara és practicat per tots els brasilers, fins i tot pels rics. Al camp, els jocs "rurals" van fomentar el Rodeo a l'estil europeu i nord-americà, amb gran èxit i impacte econòmic, tot aconseguint la integració de la gent que viu a pagès en el món dels esports, sense arribar a canviar la seva forma de vida.

També s'han conservat i fomentat d'altres esports amb arrels culturals brasileres, com ara el *Biribol*, una mena de voleibol per parelles, que es juga en una petita piscina, el *Fut-Volley*, barreja de vòlei platja i futbol i la *Peteca*, semblant al Badminton, però sense raquetes.

Un altre gran projecte va ser Pintando a Liberdade (Pintant la Llibertat), que també ha arribat a l'Uruguai i Moçambic, gràcies a la cooperació internacional. En aquest cas, el projecte se centra en la població reclusa. Treballen en la fabricació de pilotes de futbol, voleibol, bàsquet, handbol i futbol sala, a més a més de pilotes de ping-pong, uniformes i xarxes per a diferents esports. Cada tres dies de treball comptabilitzen com un dia de reducció de pena. El programa té tant d'èxit que l'IBSA (Associació Internacional d'Esports per a Cecs) l'ha escollit com a subministrador oficial de les pilotes que utilitzen. Als Jocs Paralímpics d'Atenes es van fer servir pilotes fabricades a les presons brasileres.

Pel que fa a les infraestructures esportives i de temps lliure, és una realitat constata-da que cada un dels poliesportius, gimnasos o una simple pista d'usos múltiples, pot reduir de forma impactant la violència i es converteix en lloc de cohesió social, especialment a les petites ciutats esteses per tot el país.

Finalment, pel que fa a aquest tema, els podria explicar que l'esport és el principal factor per eliminar la discriminació racial i social al Brasil. Sobretot, perquè la majoria dels ídols esportius del país són descendents d'africans, com Adhemar Ferreira da Silva, dues vegades medalla d'or olímpica

en triple salt, i les estrelles de futbol com Pelé, Romario i Ronaldo, que procedeixen de comunitats pobres. Arribar a ésser una estrella del futbol és el somni de la majoria, no solament perquè és l'esport nacional, sinó també perquè és una activitat que permet l'ascens social. A primera vista, sembla que és una cosa positiva només per a la persona individual, però, d'altra banda, és una forma eficaç de presentar exemples positius i de portar les persones a admirar els qui arriben al cim de la societat partint des de la base de la piràmide social.

De manera més concreta, podem dir, pel que fa al paper de l'esportista en la societat, que són autèntics promotors de l'esport i que gairebé totes les estrelles tenen en l'actualitat el seu propi programa de tipus social. Campions de la Copa del Món de futbol com Gerson, Dunga, Jorginho, Bebeto, Raí, Leonardo o Cafú tenen camps de treball on fan servir el futbol i d'altres esports com una forma d'introduir els nens pobres en la societat.

L'Institut Ayrton Senna, dirigit per la germana del pilot de Fórmula 1, Viviane Senna, ha esdevingut un complet programa d'ajuda social, no solament mitjançant l'esport, sinó amb instal·lacions per a aprenentatge i salut, i també programes culturals. El medalla d'or i plata olímpic en voleibol Amaury i el medalla d'or i plata Joaquim Cruz compten també amb programes en els seus esports respectius.

Els esportistes més coneguts es converteixen en ídols i herois nacionals i el seu exemple ofereix oportunitats i canvia, de fet, la mentalitat de tots i cadascun dels ciutadans brasilers.

Avui dia, tots els ciutadans, i especialment els esportistes, s'han adonat que el govern tot sol no pot promoure els programes socials que necessita el nostre país, de manera que tothom hi col·labora i, de manera conjunta, s'estan aconseguint resultats excel·lents.

És clar que cal integrar la política d'esport entre els quefers dels poders públics en matèria social. Ha d'anar de la mà de la política de salut i educació. El tema s'està tractant al Congrés del país, perquè vaig proposar l'aprovació d'una Llei Federal de Responsabilitat Social de l'Esport, que ga-

ranteixi que tots els alcaldes, governadors i el mateix govern central dediquin pel cap baix un 1 % de la seva capacitat d'inversió a l'esport, des d'un punt de vista social. És demanar massa, un 1%?

Des de l'any 2000 estem organitzant una Comissió Nacional d'Esportistes. Passats tres anys, va avançant i els esportistes estan participant en la presa de decisions relatives a l'esport al Brasil. Podem intercanviar les nostres experiències!!!

Estic segur que l'esport i els esportistes podem significar-nos en la defensa de la pau al món.

Amb tot el meu respecte vers els diplomàtics, la diplomàcia internacional treballa en la negociació i en l'intent de solucionar problemes d'economia, política i cultura entre les nacions.

Quan la diplomàcia funciona correctament, un país tolera la diferència respecte d'un altre. Quan no funciona, ve la guerra i amb la guerra, les tragèdies humanes, l'odi, les víctimes civils i la desgràcia. A llarg termini, cap guerra no té un vencedor. La història ho demostra! Sempre hi perd la humanitat!!

La principal diferència dels esports radica aquí. No n'hi ha prou a tolerar el contrari. Nosaltres el respectem!!!

Com a conclusió podem afirmar que, malgrat el creixement continuat de l'esport com a negoci i entreteniment, la seva faceta social i el seu paper sociològic és més important per als països pobres i en vies de desenvolupament.

Heus ací, com a últim exemple, el recent enviament de soldats brasilers a Haití, com a força de pau de les Nacions Unides. El general que els comanda no solament és jugador de voleibol i professional de l'educació física, sinó que les mateixes tropes transporten una gran quantitat de pilotes i material esportiu per fomentar els jocs amb la població. Com a part de l'acord final amb el govern i els rebels, l'equip de futbol del Brasil jugarà probablement un partit gratis per a la població d'Haití. Com va assenyalar el seu president: "Solament Ronaldo pot unir la nostra gent". De vegades l'esport obra miracles.

Emprant el vocabulari mariner els desitjo "Que tinguin bon vent!"